

بررسی نگرش کشاورزان نسبت به بیمه محصولات زراعی

در شهرستان دنا

آیت اله کرمی، خدیجه محمد حسینی^۱

aiatkarami@yahoo.com

چکیده

بهره‌برداران کشاورزی به منظور مهار و یا حداقل کاهش خطرات فعالیت‌هایشان، به نسبت طیف وسیعی از برنامه‌های گوناگون را مورد استفاده قرار می‌دهند. آن‌ها سعی می‌کنند که با در پیش گرفتن روش‌هایی همچون تنوع محصولات کشاورزی، انعقاد قرارداد، تولید محصولات دارای قیمت تضمینی، کاشت توأم محصولات مکمل و همچنین رعایت اصل انعطاف‌پذیری در تهیه نهاده‌ها و نگهداری مقداری ذخیره مالی برای مواقع ضروری، ریسک را بین محصولات و گزینه‌های مختلف تقسیم نمایند و در نهایت آن را کاهش دهند. از جمله برنامه‌های رویارویی و چالش با خطرها، دخالت دولت‌ها در امر مهار خطر از راه بیمه محصولات کشاورزی است، تا در برابر زیان‌های برخاسته از سوانح و رخدادهای ناگوار طبیعی از کشاورزان حمایت شود. این پژوهش با هدف اصلی بررسی نگرش کشاورزان نسبت به بیمه محصولات زراعی در شهرستان دنا به روش توصیفی-پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری پژوهش حاضر را کلیه زارعان شهرستان دنا تشکیل دادند. براساس جدول نمونه‌گیری کرجیسی و مورگان، حجم نمونه مناسب حدود ۳۸۰ تعیین گردید. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که متغیرهای سطح تحصیلات، اراضی کشاورزی، غرامت دریافتی رابطه مثبت و معنی‌داری با نگرش نسبت به بیمه محصولات زراعی دارند.

طبقه‌بندی JEL: R11 ، D22

کلیدواژگان: بیمه، شهرستان دنا، محصولات زراعی، نگرش.

۱- به ترتیب عضو هیأت علمی و دانش‌آموخته کارشناسی ارشد توسعه روستایی دانشگاه یاسوج

مقدمه

در دنیای امروزی که چالش‌های بی‌شماری، از کمبود آب و زمین و رشد جمعیت گرفته تا تخریب محیط زیست و جهانی شدن، فراروی بخش کشاورزی است؛ کامیابی این بخش، بیش از هر زمان دیگری در گرو برنامه‌ریزی مؤثر، تخصیص بهینه منابع و انتخاب آگاهانه از میان گزینه‌ها و مسیرهای مختلف موجود برای رشد و توسعه است (فائو، ۲۰۰۳). پیشرفت‌های قابل توجه در دستیابی به رشد بالای اقتصادی، کاهش فقر و تأمین امنیت غذایی در اکثر کشورهای در حال توسعه، بدون گسترش کامل ظرفیت بالقوه بهره‌وری بخش کشاورزی و پشتیبانی آن از توسعه کل اقتصاد حاصل نخواهد شد. در بیشتر مناطق با درآمد پایین آسیا، آفریقا و آمریکای لاتین، مهم‌ترین دغدغه دولت‌ها توسعه بخش کشاورزی و روستایی است. تأکید بر توسعه بخش کشاورزی نه فقط به دلیل ارزش افزاری آن برای رشد سریع بخش‌های غیرکشاورزی، بلکه به جهت افزایش درآمد واقعی کشاورزان خرده‌پا و کارگران فقیر و روستایی است و به همین سبب برای دولت‌ها اولویت ویژه‌ای دارد. کشاورزی، بخش مهمی از اقتصاد بسیاری از کشورهای در حال توسعه به شمار می‌آید و درصد شایان توجهی از درآمد ناخالص ملی و اشتغال نیروی کار در این کشورها، مربوط به بخش کشاورزی است. با توجه به این‌که غذا اساسی‌ترین نیاز جمعیت کشورهاست، شکی وجود ندارد که توجه به بخش کشاورزی همچنان مهم‌ترین دغدغه دولت‌ها در برنامه توسعه اقتصادی و اجتماعی خواهد بود (همتی، ۱۳۸۴).

به‌رغم اهمیت بخش کشاورزی در کشورهای در حال توسعه؛ سطح پایین درآمد، نسبت پایین سرمایه به نیروی کار و ناپایداری‌های عمومی، از ویژگی‌های بخش کشاورزی در این کشورها به شمار می‌رود. ناپایداری شرایط سبب شده است، کشاورزی همواره فعالیتی همراه با ریسک باشد. در واقع، فعالیت‌های کشاورزی بستگی به طبیعت و وضع محیطی دارد و همیشه حادثه‌ها و بلایای طبیعی، از بزرگترین نگرانی‌های کشاورزان بوده است که بیشتر این خطرها پیش‌بینی‌پذیر نیستند. از ۴۰ نوع حادثه طبیعی که در جهان ثبت شده، ۳۱ نوع آن در ایران رخ می‌دهد و کشور ما در این زمینه، دهمین کشور بلاخیز جهان به‌شمار می‌آید (ارتیاعی و چیدری، ۱۳۸۵).

بهره‌برداران کشاورزی به منظور مهار و یا حداقل کاهش خطرات فعالیت‌هایشان، به نسبت طیف وسیعی از برنامه‌های گوناگون را مورد استفاده قرار می‌دهند. آن‌ها سعی می‌کنند که با در پیش گرفتن روش‌هایی همچون تنوع محصولات کشاورزی، انعقاد قرارداد، تولید محصولات دارای قیمت تضمینی، کاشت توأم محصولات مکمل و همچنین رعایت اصل انعطاف‌پذیری در تهیه نهاده‌ها و نگهداری مقداری ذخیره مالی برای مواقع ضروری، ریسک را بین محصولات و گزینه‌های مختلف تقسیم نماید و در نهایت آن را کاهش دهند (اسکیز^۱ و همکاران، ۱۹۹۷).

خانوارهای کشاورز روزانه با مجموعه‌ای از خطرات مالی و شغلی روبرو می‌باشند. تکرارپذیری مداوم بلایای طبیعی، آفات کشاورزی و تغییرات بازار، موقعیت متغیر و غیرمطمئن عملکردی و مالی را برای کشاورزان بوجود آورده است (انگنجه^۲ و همکاران، ۲۰۰۸). لذا با توجه به تأثیر اجتناب‌ناپذیر مخاطرات تولیدات کشاورزی بر اقتصاد جامعه روستایی و اهمیت فوق‌العاده زیاد بخش کشاورزی در اقتصاد کشورها، کشاورزان و حاکمیت‌های سیاسی برای یاری رساندن به کشاورزان

1. Skees
2. Nganje

و خانواده‌های روستایی در راستای جبران خسارت‌های احتمالی ناشی از خطرات، اقدامات متنوعی انجام می‌دهند (مک‌لمان و اسمیت، ۲۰۰۶). در این راستا بیمه محصولات کشاورزی را می‌توان یکی از مهمترین سازوکارهای مؤثر برشمرد. در حقیقت بیمه محصولات کشاورزی فرآیند عقلانی اندیشیدن جامعه روستایی است و رفتارشناسی و معرفت‌شناسی خاصی را می‌طلبد تا در سبد مصرفی خانوار زراعی قرار گیرد (جوادیان و شیرزاد، ۱۳۷۸).

به طور کلی، اگر بیمه کردن محصولات زراعی به عنوان یک رفتار در نظر گرفته شود، در ساختار شناختی هر فرد، قبل از رفتار یا عمل، نگرش (نگرش نسبت به بیمه‌ی محصولات زراعی) و سپس تمایل به رفتار قرار می‌گیرد که باعث سوق دادن وی به یک عمل خاص (بیمه‌گری) می‌گردد (اقتباس از شاه‌ولی و نوری‌پور، ۱۳۸۶). با وجود اهمیت زیاد بیمه برای کشاورزان و نظر به نقش امنیت‌سازی، تأمین‌کنندگی اقتصادی و روانشناختی آن، مسأله بیمه هنوز آن‌چنان که باید در جوامع روستایی ایران در فرهنگ کشاورزان نهادینه نشده است (ایروانی و همکاران، ۱۳۸۵ و فرجی، ۱۳۸۵). بیمه محصولات زراعی در شهرستان دنا با استقبال خوبی مواجه نیست بنابراین هدف پژوهش حلص بررسی نگرش کشاورزان شهرستان دنا نسبت به بیمه محصولات زراعی می‌باشد.

مطالعات نظری

واژه Attitude، معادل‌های فارسی همچون طرز تلقی، وجهه نظر، بازخورد، وضع روانی، ایستار، گرایش و نگرش دارد. ولی اکنون اصطلاح نگرش قبول عام یافته و به صورت‌های مختلف نیز تعریف شده است. نگرش یک سازه فرضی است، زیرا به صورت مستقیم قابل مشاهده نیست، بلکه بیشتر با اظهارات کلامی و رفتاری همراه است بخشی از اهمیت نگرش ناشی از آن است که صاحب‌نظران، مطالعه نگرش را برای درک رفتار اجتماعی حیاتی می‌دانند. بخش دیگری از اهمیت، مبتنی بر این فرض است که نگرش‌ها تعیین‌کننده رفتارها هستند و این فرض به‌طور ضمنی دلالت بر این امر دارد که با تغییر دادن نگرش‌های افراد، می‌توان رفتارهای آنها را تغییر داد (ترکان و کج‌باف، ۱۳۸۷). در طبقه‌بندی سنتی، نگرش دارای سه جز شناختی، عاطفی و رفتاری است.

عنصر شناختی: بازتاب‌کننده باورهایی است که مردم در مورد موضوع نگرش دارند. اصطلاح عام باورها، شامل تمام تفکراتی است که فرد درباره موضوع دارد. این اصطلاح گاهی به عنوان شناخت‌ها، دانش، عقاید و اطلاعات برچسب زده می‌شود. عنصر شناختی به مجموعه خاصی از باورها محدود می‌شود و به عنوان بیانات شفاهی درباره نتایج کارکردی یا سودمندی درک شده، عملیاتی می‌شود.

عنصر عاطفی: احساسات یا عواطفی را در برمی‌گیرد که انسان‌ها درباره موضوع نگرش دارند که معمولاً به عنوان ارزیابی باورهای بازتاب‌شده عنصر شناختی، عملیاتی می‌شود.

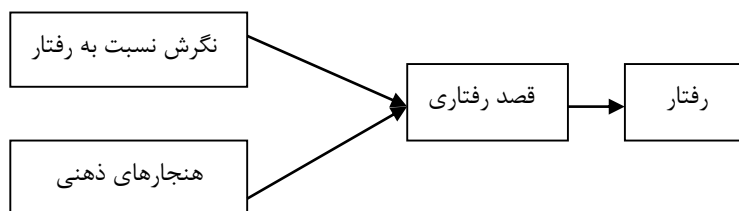
عنصر رفتاری: شامل تمایلات رفتاری بازار در رابطه با موضوع نگرش است که لزوماً در رفتارهای آشکار ابراز نمی‌شود. نکته قابل توجه در مورد مفهوم نگرش این است که برخی پژوهشگران به محدود کردن مفهومی نگرش به سمت مؤلفه‌های عاطفی و شناختی گرایش دارند (استوکن، ۱۹۹۹).

در پژوهش حاضر از نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده برای تدوین چارچوب استفاده شده است که در ادامه به تشریح آن خواهیم پرداخت.

نظریه عمل منطقی^۱

ریشه‌های تئوری عمل منطقی از رشته روان‌شناسی اجتماعی نشأت می‌گیرد. این نظریه که در سال ۱۹۶۷ معرفی شد به دنبال پیش‌بینی و شناخت رفتار فرد می‌باشد. در این بین، گام اول تعیین و اندازه‌گیری رفتار مورد نظر می‌باشد. زمانی که رفتار به‌طور واضح تعریف شده و مشخص باشد، باعث می‌شود که بدانیم چه عواملی رفتار را شکل می‌دهند. این محققان در مدل خود فرض کرده‌اند که اکثر اقدامات اجتماعی، تحت کنترل اختیاری است و مطابق با این فرض، نظریه آن‌ها بیان می‌کند که نیت فرد به عنوان عامل تعیین‌کننده مستقیم تعیین می‌کند که آیا رفتار مورد نظر انجام خواهد گرفت یا نه (ون، ۲۰۰۶).

در این نظریه رفتار افراد توسط نیت آن‌ها به انجام رفتار تعیین می‌شود و در عوض، این نیت تابعی از نگرش آن‌ها به رفتار و هنجار ذهنی مرتبط با رفتار مورد نظر است. نگاره شماره ۲-۱ نشان‌دهنده نظریه عمل منطقی می‌باشد.

نگاره ۱- نظریه عمل منطقی (فیش‌بین و آیزن، ۱۹۷۵)

به‌طور کلی رفتار، تبدیل قصد به رفتار می‌باشد و بسیاری از محققان اعتقاد دارند که رفتار، توسط قصد انجام آن تعیین می‌شود. قصد به عنوان احتمال ذهنی فرد، تعریف شده است که در نتیجه آن فرد، رفتار خاصی را انجام می‌دهد. آیزن و فیش‌بین در سال ۱۹۸۰ با بیان این مطلب، اهمیت قصد را نشان دادند که قصد، عامل تعیین‌کننده مستقیم رفتار می‌باشد و هنگامی که شاخص مناسبی از قصد به دست آید، می‌تواند مناسب‌ترین پیش‌بینی‌کننده رفتار باشد. نگرش، اشاره به حالت عاطفی فرد (مثبت یا منفی) به خود رفتار است. نگرش، تابعی از مجموعه‌ای از باورها می‌باشد. به‌طور مثال، فردی که معتقد است استفاده از بیمه محصولات زراعی پیامدها و نتایج مثبتی دارد، نگرش مطلوبی به استفاده از بیمه محصولات زراعی خواهد داشت. با عبارت دیگر باور ذهنی فرد است به این که رفتار منجر به چه پیامد خاصی خواهد شد.

یکی از مزایای تئوری عمل منطقی، وارد کردن هنجارهای ذهنی و بررسی نقش‌هایی است که آن‌ها می‌توانند در برخی موقعیت‌ها ایفا کنند. هنجار ذهنی به عنوان واکنش فرد به فشار اجتماعی درک شده، برای انجام دادن یا ندادن رفتار مورد نظر تعریف شده است.

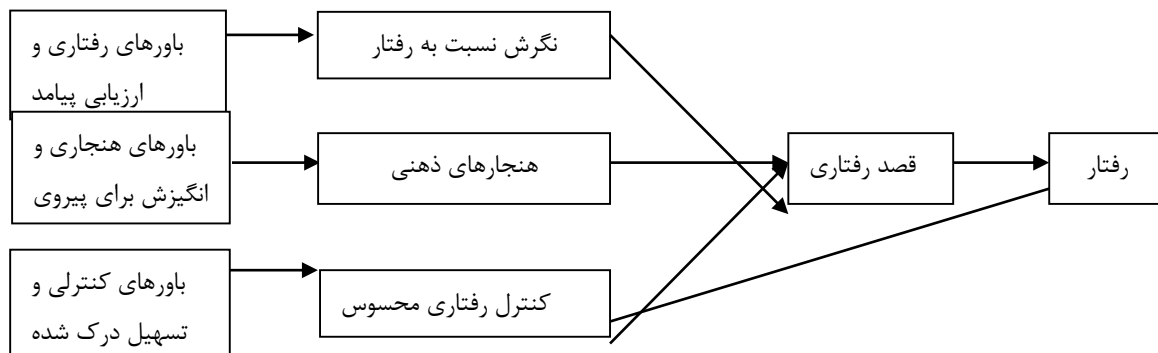
1. Theory of Reasoned Action (TRA)
2. Wen

نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده^۱

تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده، توسعه نظریه عمل منطقی می‌باشد. همان‌طور که در نگاره شماره ۲-۲ مشخص شده است، تنها فرق بین نظریه عمل منطقی و نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده این است که نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده شامل کنترل غیراختیاری بر رفتار است که کنترل واقعی نامیده می‌شود. کنترل واقعی به داشتن فرصت‌ها و منابع واقعی مورد نیاز برای انجام رفتار اشاره دارد. به دلیل این که اندازه‌گیری صحیح کنترل واقعی فرد مشکل می‌باشد، کنترل رفتاری درک شده، به عنوان نماینده یا جایگزینی برای کنترل واقعی، در نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده مورد استفاده قرار گرفته است (پارک،^۲ ۲۰۰۳). ساز و کار اصلی نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده (آیزن،^۳ ۱۹۹۹) که مبتنی بر نظریه عمل منطقی است، بر پایه این فرض قرار دارد که رفتار فرد تحت تأثیر تمایلات او قرار دارد. آیزن نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده را برای شرایطی طراحی کرده است که افراد کنترل کامل بر رفتار خود ندارند. نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده که در نگاره شماره ۲-۲ نشان داده شده است بیان می‌کند که رفتار، تابع مثبت و مستقیمی از قصد رفتاری و کنترل رفتاری درک شده می‌باشد. رابطه ۲-۲ بیانگر نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده می‌باشد.

$$\text{کنترل رفتاری درک شده} + \text{هنجار ذهنی} + \text{نگرش} = \text{قصد رفتاری} \quad (۲-۲)$$

ساز و کار اصلی نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده (آیزن، ۱۹۹۱) که مبتنی بر نظریه عمل منطقی است، بر پایه این فرض قرار دارد که رفتار فرد تحت تأثیر تمایلات او قرار دارد. طبق این نظریه، رفتار افراد با سه دسته از باورها جهت می‌یابد: باورهای رفتاری، باورهای هنجاری و باورهای کنترلی. این نظریه بیان می‌دارد که مهم‌ترین عوامل اصلی تعیین‌کننده تمایلات رفتاری عبارتند از: نگرش به رفتار، هنجار ذهنی و کنترل رفتاری درک شده (محسوس).

نگاره ۲- نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده (دانلی، ۲۰۰۴)

1. Theory of Planned Behavior
2. Park
3. Ajzen

پیشینه پژوهش

در تحقیقی که دریجانی و قربانی (۱۳۷۷) در مورد عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه گندم انجام دادند؛ متغیرهایی همچون اعتبارات، نوع کشاورزی و سابقه خطرپذیری کشاورز تأثیر معنی‌داری بر مشارکت کشاورزان در طرح بیمه داشت. کرباسی (۱۳۷۹) نگرش کشاورزان و عوامل مؤثر بر بیمه محصولات کشاورزی را با استفاده از مدل لاجیت، در مورد گندم، جو، چغندر قند و شمار دیگری از محصولات مورد مطالعه قرار داده است. نتایج این مطالعه نشان داد که افزایش میزان تحصیلات، تقاضای بیمه را در مورد گندم، جو و چغندر قند افزایش می‌دهد و مشاغل جانبی کشاورز، اثر منفی بر گرایش به بیمه محصول دارد. همچنین، میزان پس‌انداز کشاورز از احتمال پذیرش بیمه در مورد چغندر قند و جو، می‌کاهد. از دیگر نتایج این تحقیق، اثر اعتبارات مالی کشاورزان بر افزایش احتمال پذیرش بیمه در مورد محصول جو است.

لطفی (۱۳۸۰) در پژوهشی، رابطه درآمد را بر تقاضای بیمه، مورد بررسی قرار داده است. وی براین باور است که چگونگی توزیع درآمدها و بازتوزیع آنها، بر تقاضای بیمه، تأثیر دارد. نتایج این مطالعه، نمایان ساخت که در نتیجه رشد اقتصادی، تقاضا برای پوشش بیمه‌ای افزایش می‌یابد؛ ولی برعکس، در زمان رکود اقتصادی همراه با انبوه بیکاری تقاضا برای بیمه کاهش خواهد یافت.

در پژوهش دیگری، آبیاری و قدیریان (۱۳۸۰) به بررسی عوامل مؤثر بر گرایش به بیمه محصول سویا در گلستان، با استفاده از مدل لاجیت چند متغیره و داده‌های آماری مقطعی پرداختند. بر اساس یافته‌های تحقیق، عواملی مانند: سن کشاورز، تنوع محصولات در الگوی کشت کشاورز، سابقه خطر خسارت، سطح بیمه شده دیگر محصولات و میزان اعتبارات دریافت شده از سوی کشاورز، از مهم‌ترین عوامل تعیین‌کننده گرایش به بیمه سویا به شمار می‌رود. در مطالعه‌ای که توسط تیرایی‌یری (۱۳۸۱) تحت عنوان بررسی عوامل شخصیتی مؤثر بر نوگرایی در پذیرش طرح بیمه محصولات کشاورزی در استان خوزستان انجام شد؛ بین متغیرهای سن، سطح تحصیلات و تعداد اعضای خانوار در پذیرش بیمه محصولات کشاورزی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود داشت.

در تحقیق کرباسی و کامبوزیا (۱۳۸۲) با عنوان بررسی عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه محصولات کشاورزی که در استان سیستان و بلوچستان انجام گرفت، به این نتیجه رسیدند که احتمال پذیرش بیمه‌ی محصول از سوی افراد دارای زمین زراعی شخصی بیش از دیگران است. همچنین دریافتند که عوامل اقتصادی- اجتماعی متعددی بر پذیرش و تقاضای بیمه از سوی کشاورزان تأثیر گذاشته است. لذا تغییرات ساختاری در بخش کشاورزی و سیاست‌گذاری مناسب از سوی دولت می‌تواند در گسترش بیمه محصولات کشاورزی بسیار مفید باشد.

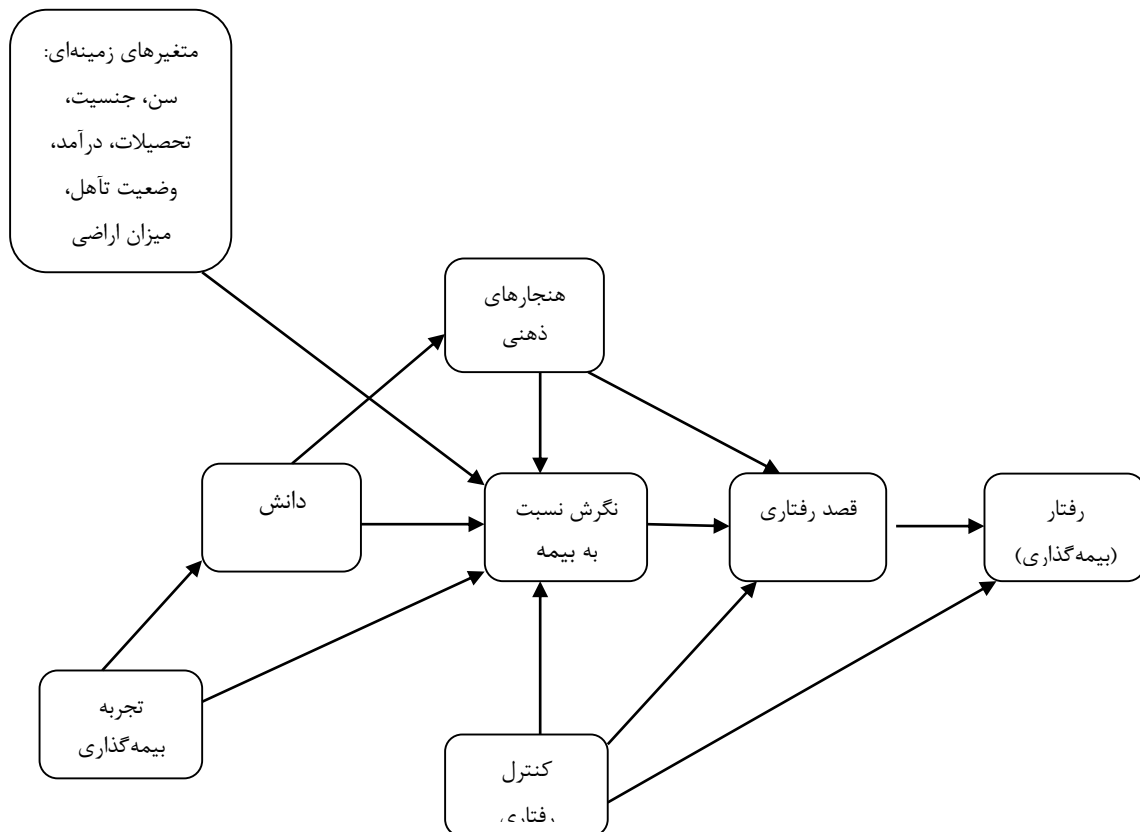
کهنسال و اسماعیل‌مقدم (۱۳۸۵) در مطالعه خود با عنوان بررسی عوامل مؤثر بر تقاضای بیمه محصولات کشاورزی در شهرستان درگز، با استفاده از الگوی لاجیت نتیجه گرفتند متغیرهای تحصیلات، تعداد افراد خانوار، سطح زیر کشت، مصرف کودهای شیمیایی، بر تقاضای بیمه مؤثر است.

فرجی (۱۳۸۵) در تحقیق خود، به بررسی نقش ترویج در پذیرش بیمه‌ی محصول سیب از سوی باغ‌داران شهرستان دماوند پرداخته است. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که بین متغیرهای سواد، سابقه‌ی فعالیت باغداری، سطح زیرکشت، آگاهی از هدف‌ها، فواید بیمه‌ی کشاورزی، شرکت در کلاس‌های آموزشی، ترویج و بیمه، رابطه‌ای مثبت وجود دارد.

رامی و امیدنی‌نصف‌آبادی (۱۳۸۸) در مطالعه خود با عنوان بررسی عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه مراتع از دیدگاه مرتع‌داران استان مرکزی که شامل نمونه ۱۰۰ تایی از مرتع‌داران تشکیل می‌شد، به این نتیجه رسیدند که مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر پذیرش بیمه مرتع را می‌توان به شش عامل عمده تقسیم‌بندی کرد که شامل: متغیرهای ارتباط با نهادها و افراد، عوامل شخصیتی، نگرش نسبت به بیمه مرتع، میزان رضایت از عملکرد صندوق بیمه، تعداد دام و شرایط بیمه می‌باشند و به ترتیب بیشترین تأثیر را بر متغیر وابسته (میزان پذیرش بیمه مرتع) داشته است.

نتایج به دست آمده از پژوهش زینلی‌قاسمی و همکاران (۱۳۸۹) با عنوان عوامل مؤثر بر تقاضای بیمه محصولات کشاورزی از سوی گندم‌کاران در منطقه سیستان نشان داد که متغیرهای تحصیلات، سابقه کار و بعد خانواده، تأثیر مثبت و معنی‌داری بر تقاضای بیمه محصول گندم دارد. در حالی که عواملی نظیر، سطح زیر کشت، میزان ارتباط با مروجین کشاورزی و سن بهره‌بردار رابطه‌ای معکوس با تقاضای بیمه داشته است. با جمع‌بندی نظری و میدانی ذکر شده، الگوی نظری جامعی برای مطالعه حاضر تدوین شده است. این چارچوب نظری براساس نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده می‌باشد و در نگاره ۳، نشان داده شده است.

نگاره ۳- چارچوب نظری پژوهش

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر، با توجه به نحوه گردآوری داده‌ها از نوع پژوهش‌های توصیفی- پیمایشی است که امکان دستیابی به نتایج تعمیم‌پذیر به کل جامعه آماری را از طریق مطالعه نمونه معرف را فراهم می‌آورد. در این شیوه، آمار و اطلاعات مورد نیاز معمولاً از طریق مصاحبه و تکمیل پرسشنامه بدست می‌آیند. بر اساس جدول نمونه‌گیری کرجیسی و مورگان حجم نمونه مناسب برای انجام مطالعه در جمعیت ۱۱۰۰۰ نفره حدود ۳۸۰ نفر بود.

ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه‌ای ساختارمند است که روایی آن توسط اساتید گروه مدیریت توسعه روستایی دانشگاه یاسوج تأیید شد. به منظور آزمون پایایی ابزار پژوهش، مطالعه پیش‌سازمان یا راهنما در روستاهای اطراف یاسوج استان کهگیلویه و بویراحمد انجام گرفت. بعد از انجام مطالعه راهنما، پایایی سؤالات پرسشنامه با استفاده از آزمون آلفای

کرونباخ برآورد و بر اساس نتایج آن، پرسشنامه مورد اصلاح قرار گرفت. در جدول شماره ۱ نتایج حاصل از آزمون آلفای کرونباخ نشان داده شده است.

جدول ۱. نتایج حاصل از آزمون آلفای کرونباخ به منظور بررسی پایایی پرسشنامه

سازه‌ها	تعداد گویه‌ها	آلفای کرونباخ
قصد رفتاری	۳	۰/۹۴۱
نگرش	۱۰	۰/۶۸۶
هنجارهای ذهنی	۱۸	۰/۷۷۹
کنترل محسوس رفتاری	۱۱	۰/۸۳۳
دانش	۱۱	۰/۷۰۳

یافته‌ها و بحث

یافته‌های حاصل از تحلیل توصیفی ویژگی‌های فردی پاسخگویان بیانگر آن است که میانگین سنی پاسخگویان در حدود ۴۰ سال با انحراف معیار ۹/۴۰ سال بوده است. با توجه به گروه‌های سنی می‌توان عنوان کرد که ۴۲/۹ درصد از نمونه‌های مورد پژوهش در گروه سنی ۱۳ تا ۴۰ سال قرار دارند (۱۶۳ نفر). این در حالی است که گروه سنی ۵۰ سال به بالا، دارای کمترین فراوانی (۵۸ نفر) بوده و ۱۵/۷ درصد از پاسخگویان را در بر می‌گیرد. در مجموع، ۵/۸ درصد از پاسخگویان، زن (۲۲ نفر) بوده و ۹۴/۲ درصد (۳۵۸ نفر) مرد بوده‌اند. همچنین ۲۹۹ نفر (۷۸/۷ درصد) از افراد مورد پژوهش متأهل و مابقی (۲۱/۳ درصد) مجرد بوده‌اند. میانگین سطح تحصیلات پاسخگویان، ۱۱/۳ کلاس با انحراف معیار ۳/۵۲ بوده است. یافته‌ها نشان داد که ۴۳ نفر از پاسخگویان (۱۱/۳ درصد) دارای تحصیلات ابتدایی و ۸۱ نفر معادل ۲۱/۳ درصد دارای تحصیلات بالاتر از کاردانی می‌باشند. وضعیت شغلی پاسخگویان حاکی از آن است که ۱۸۹ نفر (۴۹/۷ درصد) از پاسخگویان زارع بوده، ۹ نفر معادل (۲/۴ درصد) باغدار و ۱۸۲ نفر از پاسخگویان (۴۷/۹ درصد) هم زارع و هم باغدار می‌باشند.

بررسی رابطه بین سازه‌های مورد مطالعه

جدول شماره ۲، رابطه همبستگی بین متغیر نگرش نسبت به بیمه محصولات زراعی با متغیرهای پیش‌بین الگوی نظری پژوهش را نشان می‌دهد. بر مبنای یافته‌های این ماتریس همبستگی ضعیف مثبت و معنی‌داری بین غرامت و نگرش نسبت به بیمه محصولات زراعی وجود دارد ($P = ۰/۲۹$ و $r = ۰/۱۱$). همبستگی بین متغیر سطح کل اراضی کشاورزی با نگرش نسبت به بیمه محصولات زراعی ضعیف، مثبت و معنی‌دار می‌باشد ($P = ۰/۰۰۳$ و $r = ۰/۱۵$). این یافته با نتایج تحقیق فناعت (۱۳۸۸) و مهندسین مشاور (۱۳۸۰) و تیرایی‌یاری (۱۳۸۱) مطابقت دارد. همبستگی بین متغیر نگرش نسبت به بیمه محصولات زراعی و سطح زیر کشت ضعیف، مثبت و معنی‌دار توصیف شده است ($p = ۰/۱۷$ و $r = ۰/۰۰۱$). این یافته با نتایج نیک‌نامی و همکاران (۱۳۸۸)، نعیمی و همکاران (۱۳۸۸) و زینلی‌قاسمی و همکاران (۱۳۸۹) مطابقت دارد. همبستگی میان متغیر نگرش نسبت به بیمه محصولات زراعی و سطح زیر کشت بیمه شده متوسط، مثبت و

معنی دار می باشد ($p=0/362$ و $r=0/001$). همبستگی میان متغیر نگرش نسبت به بیمه محصولات زراعی و سن معنی دار در جهت معکوس بوده است ($p=-0/25$ و $r=0/001$). این یافته با نتایج نیکویی و ترکمانی (۱۳۷۹) و دربان آستانه و ایروانی (۱۳۸۶) مطابقت دارد.

بر اساس نتایج جدول ماتریس همبستگی پژوهش حاضر، همبستگی بین تعداد اعضای خانوار و نگرش نسبت به بیمه محصولات زراعی معنی دار در جهت معکوس می باشد ($p=-0/188$ و $r=0/001$). بین متغیر درآمد خانوار و نگرش نسبت به بیمه همبستگی معنی دار در جهت معکوس می باشد ($r=-0/157$ و $p=0/002$). بین متغیر وام دریافتی و نگرش نسبت به بیمه محصولات زراعی همبستگی ضعیف، مثبت و معنی دار می باشد ($r=0/15$ و $p=0/003$). همبستگی میان نگرش نسبت به بیمه محصولات زراعی و کنترل محسوس رفتاری متوسط، مثبت و معنی دار می باشد ($r=0/47$ و $p=0/001$). جدول ماتریس همبستگی پژوهش حاضر مشاهده می شود که همبستگی بین دانش و نگرش نسبت به بیمه محصولات زراعی متوسط، مثبت و معنی دار می باشد ($r=0/37$ و $p=0/001$). این یافته با نتایج تحقیق کرباسی و کامبوزیا (۱۳۸۲)، کرمی و همکاران (۱۳۸۷) و خلیل نژاد و زمانی پور (۱۳۸۹) مطابقت دارد. همبستگی میان باورهای هنجاری و نگرش نسبت به بیمه، قوی، مثبت و معنی دار می باشد ($r=0/75$ و $p=0/001$). مطابق جدول ماتریس همبستگی، میان سطح تحصیلات و نگرش نسبت به بیمه محصولات زراعی، همبستگی ضعیف، مثبت و معنی دار وجود دارد ($r=0/280$ و $p=0/001$).

جدول ۳. ماتریس همبستگی سازه‌های مورد بررسی

۱۴	۱۳	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱
													۱
												۱	۰/۱۱*
											۱	۰/۱۳	۰/۱۵**
										۱	۰/۷۱	-۰/۰۳	۰/۱۷**
									۱	۰/۱۴	۰/۱۷	۰/۵۶	۰/۳۶**
								۱	-۰/۰۴	۰/۳۳	۰/۲۳	۰/۰۴	-۰/۲۵**
							۱	۰/۳۶	-۰/۰۳	۰/۱۳	۰/۲۶	۰/۰۲	-۰/۱۸**
						۱	-۰/۰۱	۰/۰۸	۰/۱۱	۰/۰۸	-۰/۲۵	۰/۲۲	-۰/۱۵**
					۱	۰/۰۵	۰/۰۵	-۰/۰۱	-۰/۲۴	-۰/۳۷	-۰/۲۶	-۰/۰۸	۰/۱۵**
				۱	-۰/۱۷	۰/۰۵	-۰/۲۸	-۰/۲۱	۰/۵۸	-۰/۱۸	-۰/۲۵	۰/۴۵	۰/۴۷**
			۱	۰/۴۱	۰/۱۳	۰/۱۲	۰/۰۵	-۰/۰۷	۰/۱۵	-۰/۱۷	۰/۱۱	۰/۳۲	۰/۳۷**
		۱	-۰/۱۳*	۰/۷۷	-۰/۱۳	-۰/۰۴	-۰/۲۱	-۰/۲۳	۰/۶۳	-۰/۳۷	-۰/۴۸	۰/۳۳	۰/۳۸**
	۱	۰/۵۰	۰/۴۵**	۰/۵۸	-۰/۲۲	-۰/۱۲	-۰/۰۹	-۰/۱۸	۰/۳۶	-۰/۱۸	-۰/۱۷	۰/۱۱	۰/۷۵**
۱	-۰/۲۶	۰/۴۳	۰/۱۳	۰/۴۵	-۰/۰۲	-۰/۴۰	-۰/۴۰	-۰/۴۴	۰/۲۶	-۰/۳۱	-۰/۲۴	۰/۳۱	۰/۲۸**

۱. نگرش نسبت به بیمه محصولات زراعی، ۲. غرامت پرداختی، ۳. سطح کل اراضی کشاورزی، ۴. سطح زیر کشت، ۵. سطح زیر کشت بیمه شده، ۶. سن، ۷. تعداد اعضای خانوار، ۸. درآمد، ۹. وام دریافتی، ۱۰. کنترل محسوس رفتاری، ۱۱. دانش، ۱۲. تجربه بیمه‌گذاری، ۱۳. هنجارهای ذهنی، ۱۴. سطح تحصیلات.

** معنی‌داری در سطح یک درصد

* معنی‌داری در سطح پنج درصد

واکاوی علی سازه‌های مؤثر بر نگرش نسبت به بیمه محصولات زراعی

با توجه به شماره ۴، متغیرهای دانش و تجربه بیمه‌گذاری دارای اثر مستقیم و غیر مستقیم بر روی نگرش می‌باشند و مابقی متغیرها دارای اثر غیرمستقیم بر روی نگرش می‌باشند.

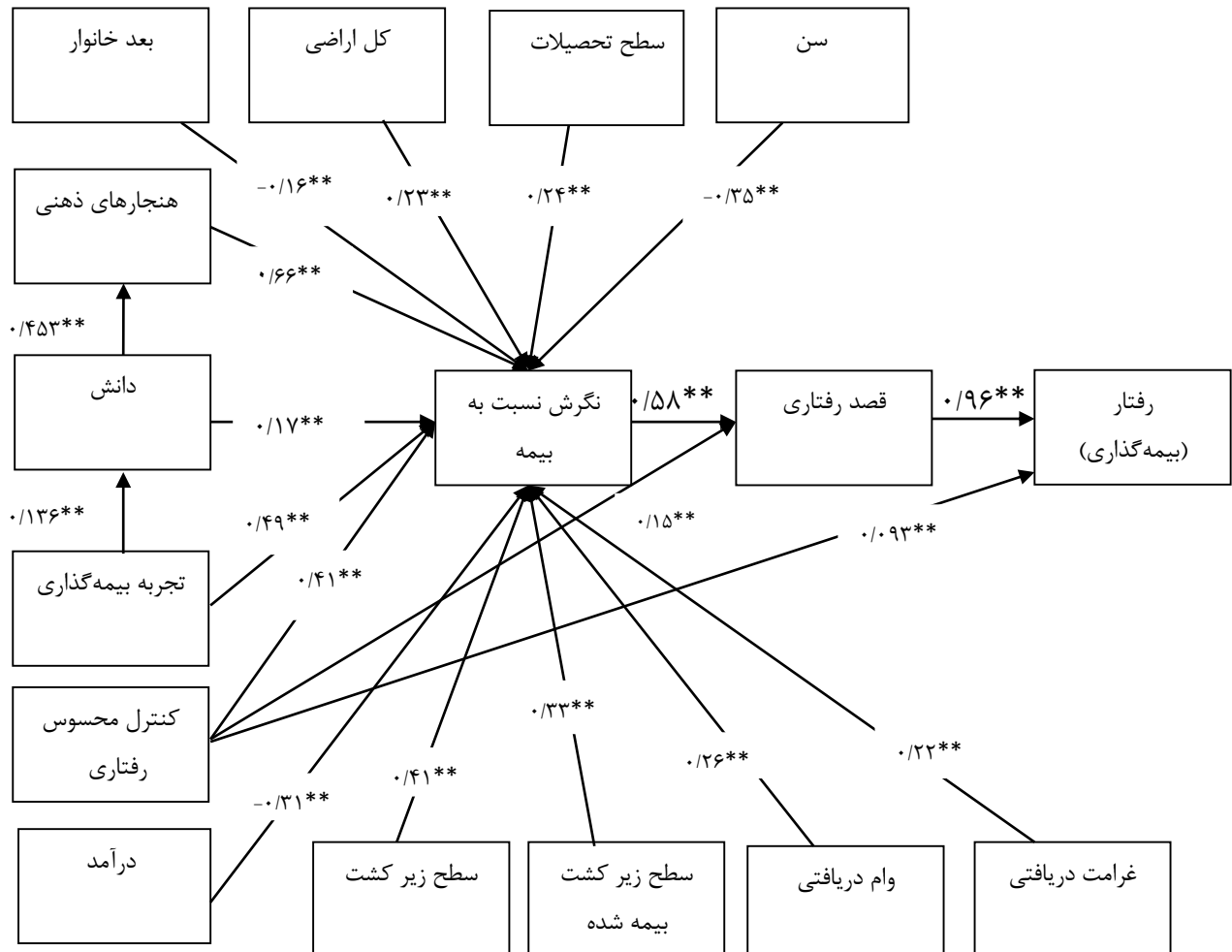
جدول ۳. اثرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مستقل بر روی متغیر وابسته (نگرش نسبت به بیمه)

متغیر مستقل	اثرات مستقیم	اثرات غیر مستقیم	اثر علی کل	ضریب همبستگی	اثر غیر علی کل
هنجار ذهنی	۰/۶۶**	-	۰/۶۶	۰/۷۵	-۰/۰۹
کنترل محسوس رفتاری	۰/۴۱**	-	۰/۴۱	۰/۴۷	-۰/۰۶
دانش	۰/۱۷**	۰/۲۹	۰/۴۶	۰/۳۷	۰/۳۳
کل اراضی	۰/۲۳**	-	۰/۲۳	۰/۱۵	-۰/۰۹

۰/۰۲	-۰/۱۸	-۰/۱۶	-	-۰/۱۶**	بعد خانوار
-۰/۱۵	۰/۳۸	۰/۵۳	۰/۰۴	۰/۴۹**	تجربه بیمه گذاری
۰/۱۱	۰/۱۷	۰/۴۱	-	۰/۴۱**	سطح زیر کشت
۰/۰۳	۰/۳۶	۰/۳۳	-	۰/۳۳**	سطح زیر کشت بیمه شده
-۰/۱۱	۰/۱۵	۰/۲۶	-	۰/۲۶**	وام دریافتی
-۰/۱۱	۰/۱۱	۰/۲۲	-	۰/۲۲**	گرامت دریافتی
-۰/۱	-۰/۲۵	-۰/۳۵	-	-۰/۳۵**	سن
-۰/۰۴	۰/۲۸	۰/۲۴	-	۰/۲۴**	سطح تحصیلات
-۰/۱۶	-۰/۱۵	-۰/۳۱	-	-۰/۳۱**	درآمد

** معنی داری در سطح یک درصد

نمودار تحلیل مسیر در نگاره زیر نشان داده شده است.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

با توجه به یافته‌ها رابطه مثبت و معنی‌داری بین دانش و نگرش نسبت به بیمه وجود دارد. اطلاع‌رسانی در خصوص عملکرد بیمه نسبت به فعالیت‌های مربوط به بیمه در مواجهه با بلایای طبیعی در منطقه مورد مطالعه از سطح متوسطی برخوردار می‌باشد. با بررسی سازه هنجار ذهنی مشخص شد که از وضعیت متوسطی میان پاسخگوها برخوردار می‌باشد و با توجه به تعریف هنجار ذهنی، نفوذ و فشار اجتماعی که شخص در رابطه با انجام بیمه‌گری احساس می‌کند در حد متوسط می‌باشد. با توجه به نتایج پژوهش، می‌توان شرایط و زمینه‌های مناسبی را برای افزایش نوپذیری آن‌ها ایجاد نمود تا از این طریق نگرش کشاورزان نسبت به بیمه محصولات زراعی را بهبود بخشید. بالا بردن اطلاعات و آگاهی کشاورزان از عوامل مؤثر بر بهبود نگرش نسبت به بیمه محصولات زراعی می‌باشد لذا مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان با ارائه خدمات آموزشی- ترویجی به منظور آگاه‌سازی و اطلاع‌رسانی به کشاورزان نسبت به مزایای بیمه اقدام نماید. با کارگیری تمهیداتی از سوی صندوق بیمه محصولات کشاورزی، پرداخت به موقع غرامت به کشاورزان آسیب دیده با سرعت و دقت بیشتری انجام گیرد تا موجب تقویت انگیزه کشاورزان شود که البته از نظر روانی نیز تأثیری مثبت بر کشاورزان خواهد داشت. با توجه به این که اکثر جامعه آماری مورد مطالعه دارای سطح زیر کشت ۴-۵/۵ هکتار (خرده‌پا بودن کشاورزان) بوده‌اند و نظر به رابطه مثبت و معنی‌دار سطح کل اراضی با نگرش نسبت به بیمه محصولات زراعی، از این رو پیشنهاد می‌شود کشاورزان را تشویق به عضویت در تشکل‌هایی چون تعاونی‌های کشاورزی کرد تا از حالت خرده مالکی خارج شوند.

منابع

۱. آبیار، ن.، و قدیریان، ح. ۱۳۸۰. بررسی عوامل مؤثر بر گرایش به بیمه‌ی محصول سویا در استان گلستان. مجموعه مقالات همایش بیمه‌ی کشاورزی. توسعه و امنیت سرمایه‌گذاری. تهران: بانک کشاورزی ایران: ۳۰۲-۲۸۵.
۲. ارتیاعی، ف.، و چیدری، م. ۱۳۸۵. بررسی دانش کارشناسان ترویج پیرامون بیمه‌ی محصولات کشاورزی. بیمه و کشاورزی. ۳ (۱۰): ۷۹-۵۴.
۳. ایروانی، ه.، واحدی، م.، کلانتری، خ.، و موحد محمدی، ح. ۱۳۸۵. عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه گندم در شهرستان تفرش. علوم کشاورزی ایران، ۲ (۱): ۱۳۷-۱۴۴.
۴. ترکان، ه.، و کج‌باف، م. ب. ۱۳۸۷. نگرش چیست؟ ویژه‌ی روانشناسی اجتماعی، ۱ (۱): ۵۴-۴۹.

۵. تیراعی‌یاری، ن. ۱۳۸۱. بررسی عوامل شخصیتی مؤثر بر نوگرایی در پذیرش طرح بیمه محصولات کشاورزی توسط بهره‌برداران استان خوزستان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، بخش ترویج و آموزش کشاورزی، تهران.
۶. جوادیان، ا.، و شیرزاد، ح. ۱۳۷۸. مطالعه تطبیقی نظام‌های بیمه محصولات کشاورزی در جهان با اولویت کشورهای در حال توسعه، مجموعه مقالات دومین همایش سراسری مسئولین و کارشناسان صندوق بیمه محصولات کشاورزی.
۷. خلیل‌نژاد، پ.، و زمانی‌پور، ا. ا. ۱۳۸۹. سازه‌های مؤثر بر دانش کشاورزان پیرامون بیمه محصولات کشاورزی. بیمه و کشاورزی، ۷ (۲۳ و ۲۴): ۱۰۲-۸۷.
۸. دربان‌آستانه، ع. ر.، و ایروانی، ه. ۱۳۸۶. عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه‌ی محصول گندم (مطالعه‌ی موردی: گندم‌کاران استان تهران). روستا و توسعه، ۱۰ (۲): ۱۳۸-۱۱۰.
۹. دریجانی، ع.، و قربانی، م. ۱۳۷۷. عوامل مؤثر پذیرش بیمه گندم در استان مازندران. مجموعه مقالات دومین گردهمایی اقتصاد کشاورزی ایران، دانشکده کشاورزی تهران.
۱۰. رامی، م.، و امیدنی‌نجف‌آبادی، م. ۱۳۸۸. بررسی عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه‌ی مراتع از دیدگاه مرتع‌داران استان مرکزی. بیمه و کشاورزی، ۷ (۲۳ و ۲۴): ۴۳-۲۶.
۱۱. زینلی‌قاسمی، ز.، ترکمانی، .، و موسوی، ن. ا. ۱۳۸۹. عوامل مؤثر بر تقاضای بیمه‌ی محصولات کشاورزی در منطقه‌ی سیستان. بیمه و کشاورزی، ۷ (۲۳ و ۲۴): ۶۲-۴۸.
۱۲. شاه‌ولی، م.، و نوری‌پور م. ۱۳۸۶. سازه‌های مؤثر بر نگرش دانشجویان کشاورزی کشور: راهکارهای هدایت داوطلبان به رشته‌های کشاورزی. علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران، ۳ (۱): ۵۵-۷۱.
۱۳. فاثو. ۲۰۰۳. کشاورزی در جهان به سوی ۲۰۳۰-۲۰۱۵. (ترجمه: هومن فتحی). تهران: وزارت جهاد کشاورزی، معاونت برنامه‌ریزی و اقتصادی. مؤسسه‌ی پژوهش‌های برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی: ۴۷-۳۲.
۱۴. فرجی، ا. ۱۳۸۵. بررسی نقش ترویج در پذیرش بیمه‌ی سیب توسط باغداران شهرستان دماوند. علوم کشاورزی، ۱۲ (۳): ۷۱-۶۰.
۱۵. قناعت، ن. ۱۳۸۸. بررسی عوامل اقتصادی مؤثر بر پذیرش بیمه محصولات کشاورزی در شهرستان گرمسار. بیمه و کشاورزی، ۶ (۲۱): ۵۸-۴۴.
۱۶. کرباسی، ع. ۱۳۷۹. بررسی نگرش کشاورزان و عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه‌ی محصولات کشاورزی. مجموعه مقالات همایش بیمه‌ی محصولات کشاورزی، توسعه و امنیت سرمایه‌گذاری. تهران: بانک کشاورزی ایران: ۲۰-۱۱.
۱۷. کرباسی، ع. ر.، و کامبوزیا، ن. ۱۳۸۲. بررسی عوامل مؤثر بر تقاضای بیمه‌ی محصولات کشاورزی استان سیستان و بلوچستان. اقتصاد کشاورزی و توسعه، ۱۱ (۴۱ و ۴۲): ۱۱۹-۱۰۷.
۱۸. کرمی، ع. ا.، زمانی، غ. ح.، و کشاورز م. ۱۳۸۷. تعیین‌کننده‌های ادامه‌ی بیمه‌ی محصولات کشاورزی. اقتصاد کشاورزی و توسعه، ۱۶ (۶۲): ۵۳-۸۱.

۱۹. کهنسال، م.ر.، و اسماعیل‌مقدم، ق. ۱۳۸۵. بررسی عوامل مؤثر بر تقاضای بیمه‌ی محصولات کشاورزی (مطالعه‌ی موردی: شهرستان درگز). بیمه و کشاورزی، ۱۱: ۲۲-۷.
۲۰. لطفی، ع. ۱۳۸۰. ارتباط درآمد با تقاضای بیمه. دانش و توسعه، دانشکده‌ی اقتصاد، دانشگاه فردوسی مشهد: ۱۷-۹.
۲۱. مهندسین مشاور یکم. ۱۳۸۰. تأثیر بیمه‌ی محصولات کشاورزی بر مخاطره‌گریزی، تصمیم‌گیری و بهره‌وری کشاورزان. خلاصه‌ی مقالات نشست‌های سه‌گانه‌ی همایش بیمه، توسعه و امنیت سرمایه‌گذاری. تهران: صندوق بیمه‌ی محصولات کشاورزی: ۱۰۳-۷۱.
۲۲. نعیمی، ا.، پزشکی‌راد، غ.ر.، و ، چیدری، م. ۱۳۸۸. عوامل فردی، آموزشی و ترویجی مؤثر بر نگرش گندم‌کاران استان زنجان. پژوهش مدیریت آموزش کشاورزی، ۹: ۵۱-۳۵.
۲۳. نیک‌نامی، م.، حاتمی، ف.ا.، و ، لشکرآرا، م. ۱۳۸۸. اثرات بیمه‌ی محصولات کشاورزی بر وضعیت اقتصادی گندم‌کاران خسارت دیده‌ی شهر قم. مجله‌ی پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی، ۲(۲): ۴۶-۳۰.
۲۴. نیکویی، ع.، و ، ترکمانی، ج. ۱۳۷۹. عوامل مؤثر بر تقاضای بیمه‌ی محصولات زراعی استان فارس (مطالعه‌ی موردی: گندم). خلاصه‌ی مقالات سومین کنفرانس اقتصاد کشاورزی ایران، دانشگاه فردوسی مشهد، ۲.
۲۵. همتی، ف.، ایرانی‌پور، ش.، ، باقرزاده ف.، ، و اکبری، ر. ۱۳۸۴. اهمیت بیمه‌ی محصولات کشاورزی در اقتصاد کشاورزی و اقتصاد ملی. شیرین بیان، ۴ (۱۵): ۲۴-۱۹.

26. Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2): 179 – 211.
27. Donelley, T. (2004). Extending the Technology Acceptance Model: Additional Factors Affecting the Adoption of e-Commerce By Senior American Residents, Dissertation Submitted to Wayne Huizenga School of Business and Entrepreneurship, Nova Southeastern University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Business Administration, Available at: <http://proquest.umi.com/login>.
28. Fishbein, M., and Ajzen, I. (1975). Belief, attitude, intention and behavior: An introduction to theory and research. Addison-wesley. *Publishing company, USA*, 587 pages.
29. Mcleman, R., and Smit, B.(2006). Vulnerability to climate changing hazards and risk: crop and flood insurance. *The Canadian Geographer*, 50(2): 217-226.
30. Mia Stockman, J. W. (1999). Reading attitude and its effect on leisure time reading. *Poetics* 26: 245-261.
31. Nganje, W., Hearne, R., Gustafson, M., and Orth, M. (2008). Farmers preferences for alternative crop and health insurance subsidy. *Review of Agriculture Economics*, 30(2): 333-351.
32. Park, J.J.(2003). Understanding Consumer Intention to Shop Online: A Model Comparison, Dissertation Presented to the Faculty of the Graduate School in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy *University of the Missouri-Colombia*. Available at: <http://proquest.umi.com/login>.
33. Skees, J. R., Blank, J. R., and Barnat., B. J.(1997). Designing and rating an area crop insurance contract. *American Journal of Agricultural Economics*, 68: 653-659.
34. Wen, H.(2006). A comprehensive Structural Model of Factors Affecting Online Consumer Travel Purchasing, Dissertation Presented to the Faculty of the Graduate School in Partial Fulfillment of the

Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy, *University of Nevada*. Available at:
<http://proquest.umi.com/login>.

Investigating farmers' attitudes towards crop insurance in Dena County

Abstract

Farm operators in order to inhibit or at least reduce the risks of their activities, in relation to a wide range of different applications and uses. They try to adopt a variety of ways such as agricultural products, contract manufacturing with guaranteed prices, combined crop products as well as the principle of flexibility in providing complementary inputs and maintenance reserve some funds for an emergency, risk products and options divided and eventually reduce it. Including programs dealing with the challenges and dangers involved in the risk control of the insurance of agricultural products, as against losses from natural disasters and adverse events to protect farmers and thus help to maintain their income levels and productivity. The main objective of this study was to examine the attitudes of farmers towards crop insurance in the city Dena descriptive done. Population of the study was composed of all farmers Dena city. Cronbach's alpha reliability of the research tools (from 686/0 to 941/0) was calculated. The research results indicated that the variables of education, agricultural land, receive compensation positive and significant.

Classification JEL: D₂₂, R₁₁

Key word: Insurance, Dena city, Crops, Attitude.